

ਤਪਾ ਗੱਛ ਅਤੇ ਮੁਗਲ ਸਮਰਾਟ

ਤਪਾ ਗੱਛ ਦੇ ਅਚਾਰਿਆ ਦਾ ਸਮਾਂ ਜੈਨ ਧਰਮ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸੁਨੇਹਰੀ ਯੁਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਛ ਦੇ ਮਹਾਨ ਤੱਪਸਵੀ, ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਅਚਾਰਿਆ ਅਤੇ ਮੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਮੁਗਲ ਸਮਰਾਟ ਬਾਬਰ ਨੇ ਅਚਾਰਿਆ ਆਨੰਦ ਮੇਰੂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਪੁਤਰ ਹਮਾਯੂ ਨੇ ਅਚਾਰਿਆ ਪਦਮ ਮੇਰੂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕਰਕੇ ਦਿਲੀ ਦਰਵਾਰ ਵਿਚ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਪਹੁੰਚਾਈ ਸੀ। ਪਰ ਮੁਗਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ ਜੈਨ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪੰਨਿਆਂ ਤੇ ਸੁਨੇਹਰੀ ਅੱਖਰਾਂ ਨਾਲ ਦਰਜ ਹੈ।

ਅਚਾਰਿਆ ਹੀਰਾ ਵਿਜੈ

ਅਕਬਰ ਦੀਨੇ ਇਲਾਹੀ ਮੱਤ ਦਾ ਸੰਸਥਾਪਕ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਧਰਮ ਸਭਾ ਵਿਚ 140 ਮੈਂਬਰ ਸਨ। ਆਈਨੇ ਅਕਬਰੀ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਭਾਗ ਦੇ ਤੀਸਰੇ ਆਈਨੇ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਵਰਗ ਦੇ 21 ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿਚੋਂ 16ਵਾਂ ਨਾਉਂ ਅਚਾਰਿਆ ਹੀਰਾ ਵਿਜੈ ਸੂਰੀ ਦਾ ਹੈ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਦੀ ਜੈਨ ਅਚਾਰਿਆ ਹੀਰਾ ਵਿਜੈ ਨਾਲ ਭੇਂਟ ਦਾ ਇਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਾਰਨ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਕ ਵਾਰ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਜੈਨ ਧਰਮੀ ਉਪਾਸਿਕਾ ਚੰਪਾ ਬਾਈ ਨੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਲੰਬੀ ਤੱਪਸਿਆ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਵਰਤ ਖੋਲਨ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕੀਤਾ। ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਜੈਨ ਸਮਾਜ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਬਾਜੇ-ਗਾਜੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਹੀ ਜਲੂਸ ਕਢਿਆ। ਉਸੇ ਰਾਹੋਂ ਅਕਬਰ ਲੰਘਿਆ। ਉਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਵਾਲਾ ਜਲੂਸ ਦੇਖਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਾਰੀ ਪੁਛ ਪੜਤਾਲ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਪਾ ਬਾਈ ਦੀ ਤੱਪਸਿਆ ਦਾ ਪਤਾ ਚਲਿਆ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਨਾ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਤੱਪਸਿਆ ਨੂੰ ਪਾਖੰਡ ਸਮਝ ਕੇ ਚੰਪਾ ਬਾਈ ਨੂੰ ਜੇਲ ਵਿਚ ਡੱਕ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਧਾਰਣ ਮਨੁੱਖ ਭੁੱਖਾ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਆਖਿਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਆ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਚੰਪਾ ਬਾਈ ਨੂੰ ਬਾਇਸਤ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਅਕਬਰ ਨੇ ਚੰਪਾ ਵਾਈ ਤੋਂ ਉਸਦੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਂ ਪੁਛਿਆ। ਚੰਪਾ ਬਾਈ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਚਾਰਿਆ ਹੀਰਾ ਵਿਜੈ ਜੀ ਸਨ। ਉਸ ਤੱਪਸਿਆ ਨੇ ਅਕਬਰ ਦੇ ਮਨ ਤੇ ਜੈਨ ਧਰਮ ਅਤੇ ਜੈਨ ਸਾਧੂਆਂ ਪ੍ਰਤਿ ਸ਼ਰਧਾ ਭਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਲਈ ਅਕਬਰ ਨੇ ਸੰਬਤ 1639 ਵਿਚ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਘੁਮ ਰਹੇ, ਹੀਰਾ ਵਿਜੈ ਜੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ

ਆ ਕੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਅਕਬਰ ਨੇ ਜੈਨ ਸਾਧੂਆਂ ਪ੍ਰਤਿ ਸਬੰਧਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ।

ਸੰਬਤ 1639 ਵਿਚ ਅਕਬਰ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਤੇ ਅਚਾਰਿਆ ਹੀਰਾ ਵਿਜੈ ਅਪਣੇ 67 ਚੇਲਿਆਂ ਨਾਲ ਫਤੇਹਪੁਰ ਸਿਕਰੀ ਪੁੱਜੇ। ਸੰਬਤ 1640 ਵਿਚ ਅਕਬਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਚੰਦ ਗਣੀ ਨੂੰ ਉਪਾਧਿਆ ਦੀ ਪੱਦਵੀ ਦਿੱਤੀ। ਸ਼ਾਂਤੀ ਚੰਦ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਧੂ ਸਨ। ਅਕਬਰ ਨੇ ਆਗਰੇ ਦੇ ਰੋਸ਼ਨਪੁਰ ਮੁਹੱਲੇ ਵਿਖੇ ਭਗਵਾਨ ਪਾਰਸਵ ਨਾਥ ਦਾ ਮੰਦਰ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਜਮੀਨ ਭੇਂਟ ਕੀਤੀ। ਜਿਥੇ ਉਥੋਂ ਦੇ ਜੈਨੀਆਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਮੰਦਰ ਬਨਵਾਇਆ। ਇਕ ਵਾਰ ਜਾਮਾ ਮਸਜਿਦ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਭਗਵਾਨ ਸ਼ੀਤਲ ਨਾਥ ਦੀ ਮੌਰਿਆ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਨਿਕਲੀ। ਅਕਬਰ ਨੇ ਉਹ ਵੀ ਅਚਾਰਿਆ ਸ਼੍ਰੀ ਨੂੰ ਭੇਂਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਅਚਾਰਿਆ ਜੀ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਨੇਮੀ ਨਾਥ ਦੀ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਵਿਖੇ ਦੋ ਜੈਨ ਮੰਦਰ ਬਨਵਾਏ।

ਅਕਬਰ ਦੇ 9 ਰਤਨਾਂ ਵਿਚ ਜੈਨ ਵਿਦਵਾਨ ਮੁਨੀ ਪਦਮ ਸੁੰਦਰ ਵੀ ਇਕ ਸਨ। ਅਚਾਰਿਆ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਅਪਣਾ ਚੌਮਾਸਾ ਆਗਰਾ ਵਿਖੇ ਕੀਤਾ। ਦੂਸਰਾ ਲਾਹੌਰ ਅਤੇ ਤੀਸਰਾ ਫਤੇਹਪੁਰ ਸਿਕਰੀ ਕੀਤਾ। ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਅਕਬਰ ਨੂੰ ਧਰਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਆਪ ਗੁਜਰਾਤ ਚਲੇ ਗਏ। ਅਕਬਰ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਤੇ ਅਚਾਰਿਆ ਉਪਾਧਿਆ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਚੰਦਰ ਜੀ ਅਕਬਰ ਦੇ ਕੋਲ ਰਹੇ। ਸ਼ਾਂਤੀ ਚੰਦਰ ਜੀ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਤੇਹਪੁਰ ਸਿਕਰੀ, ਆਗਰਾ, ਦਿੱਲੀ, ਲਾਹੌਰ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮੇਂ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਫੇਰ ਆਪ ਵੀ ਭਾਨੂਚੰਦ ਅਤੇ ਸਿਧੀ ਚੰਦ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਛੱਡ ਕੇ ਅਪਣੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗੁਜਰਾਤ ਚਲੇ ਗਏ। ਇਹ ਘਟਨਾ ਸੰਬਤ 1645 ਦੀ ਹੈ। ਅਕਬਰ ਨੇ ਮੁਨੀ ਭਾਨੂੰ ਚੰਦ ਨੂੰ ਉਪਾਧਿਆ ਪਦ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ।

ਸੁਭਾਗ ਵਿਜੈ ਰਾਹੀਂ ਲਿਖੀ **ਤੀਰਥ ਮਾਲਾ** ਵਿਚ ਇਸ ਮੰਦਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦਾ ਸਮਾਂ 1639 ਹੈ। ਅਤੇ ਮੂਰਤੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਹੈ। ਜੋ ਅਕਬਰ ਦਾ ਸੈਨਾਪਤੀ ਸੀ। ਅਚਾਰਿਆ ਹੀਰਾ ਵਿਜੈ ਦੇ ਚੇਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 2000 ਤੱਕ ਪੁੱਜ ਚੁੱਕੀ ਸੀ।

ਅਕਬਰ ਦੇ ਦੌਵਾਰਾ ਬੇਨਤੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਅਪਣੇ ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨ ਚੇਲੇ ਅਚਾਰਿਆ ਵਿਜੈ ਸੈਨ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਜਾਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮਨਕੇ ਅਚਾਰਿਆ ਵਿਜੈ ਸੈਣ ਸੰ: 1649 ਮਘਰ ਸੁਕਲਾ 5 ਨੂੰ ਰਾਧਨਪੁਰ (ਗੁਜਰਾਤ) ਤੋਂ ਚਲੇ।

ਰਾਹ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਜੈਨ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ, ਜੈਨ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਆਪ ਗੁਜਰਾਤ, ਰਾਜਸਥਾਨ, ਦਿਲੀ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਪਵਿਤਰ ਕਰਦੇ ਰਿਵਾੜੀ,

ਵਿਕਰਮਪੁਰ, ਝੱਜਰ, ਸਹਿਨਨਗਰ, ਅੰਬਾਲਾ, ਸਰਹਿੰਦ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹੁੰਦੇ
ਲਾਹੌਰ ਪੁਜੇ । ਰਾਹ ਵਿਚ ਲੁਧਿਆਣਾ ਜੈਨ ਸੰਘ ਨੇ ਆਪਦਾ ਸ਼ਾਹੀ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ।

ਜਦ ਆਪ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ 5 ਮੀਲ ਦੂਰੀ ਤੇ ਖਾਨਪੁਰ ਪੁਜੇ ਤਾਂ, ਭਾਨੂੰਚੰਦ ਅਤੇ
ਸਿਧੀ ਚੰਦ ਮੁਨੀਆਂ ਨੇ ਆਪਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ । ਸੰਬਤ 1650 ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਵਿਖੇ
ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਅਤੇ ਸਲੀਮ ਨੇ ਇਸ ਧਾਰਮਿਕ ਸਵਾਗਤੀ ਜਲੂਸਾਂ ਵਿਚ ਉਪਾਸਕਾਂ
ਵਲੋਂ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ।

ਅਕਬਰ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਤੇ ਆਪਦੇ ਚੇਲੇ ਮੁਨੀ ਨੰਦੀ ਵਿਜੈ ਨੇ ਅਕਬਰ ਦੇ ਅੱਠ
ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਅੱਠ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਤੇ । ਸਮਰਾਟ ਨੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਨੰਦੀ ਵਿਜੈ ਨੂੰ **ਖੁਸ਼
ਫਹਿਮ** ਦੀ ਪਦਵੀ ਦਿਤੀ । ਇਸੇ ਰਾਤ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਈਸ਼ਵਰ, ਗੰਗਾ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਸੰਬੰਧੀ
336 ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨਾਲ ਅਚਾਰਿਆ ਵਿਜੈ ਸੈਨ ਸੂਰੀ ਦਾ ਸਾਸਤਰਾ ਅਰਥ ਹੋਇਆ ।
ਅਕਬਰ ਨੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਅਚਾਰਿਆ ਨੂੰ ਸਵਾਈ ਪਦਵੀ ਦਿਤੀ ।

ਅਚਾਰਿਆ ਵਿਜੈ ਸੈਨ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਪਾਸੋਂ ਜੀਵ ਰਖਿਆ ਅਨੇਕਾਂ ਹੁਕਮ-
ਨਾਮੇਂ ਜਾਰੀ ਕਰਵਾਏ । ਉਪਾਧਿਆ ਭਾਨੂੰ ਚੰਦ ਤੋਂ ਅਕਬਰ ਸੂਰਿਆ ਸਹਿਸਤਰਨਾਮਾਂ ਦੇ
ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਜਾਪ ਹਰ ਐਤਵਾਰ ਸੁਣਨ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ।

ਮੁਨੀ ਸਿਧੀ ਚੰਦ ਨੇ ਤੀਰਥਾਂ ਤੋਂ ਲਗੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਹਟਵਾਈਆਂ । ਉਸਨੇ
ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਫਾਰਸੀ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹਾਏ । ਮੁਨੀ ਸਿਧੀ ਚੰਦ ਸਹਿਜਾਦਾ ਸਲੀਮ ਦੇ ਖਾਸ
ਸਲਾਹਕਾਰ ਸਨ ।

ਇਕ ਵਾਰ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਆਪਨੂੰ ਸਾਧੂ ਜੀਵਨ ਛੱਡਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿਤੀ । ਆਪਜੀ
ਦੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਤੇ, ਜਹਾਂਗੀਰ ਆਪ ਤੋਂ ਨਰਾਜ਼ ਹੋ ਗਿਆ । ਆਪਨੂੰ ਰਾਜ ਛੱਡਣ ਦਾ
ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਆਪ ਮਾਲਪੁਰ ਦੇ ਠਾਕੁਰ ਕੋਲ ਚਲੇ ਗਏ ।

ਪਿਛੋਂ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਛਤਾਵਾ ਲੱਗਾ । ਉਸਨੇ ਮੁਨੀ ਸਿਧੀ ਚੰਦ ਨੂੰ ਦੋਵਾਰਾ
ਸ਼ਾਹੀ ਠਾਠ ਨਾਲ ਬੁਲਾਇਆ । ਇਸ ਸਮੇਂ ਆਪ ਨੂੰ **ਜਹਾਂਗੀਰ ਪਸੰਦ** ਦੀ ਪਦਵੀ
ਦਿਤੀ ।

ਦੋਵੇਂ ਸੰਤ ਅਕਬਰ ਦੀ ਮੌਤ ਤਕ ਅਕਬਰ ਦੇ ਨਾਲ ਸਨ । ਪਿਛੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਲੀਮ
ਜਹਾਂਗੀਰ ਤੋਂ ਸਨਮਾਨ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ।

ਅਕਬਰ ਤੇ ਖਰਤਰ ਗੱਛ ਦੇ ਅਚਾਰਿਆ

੯

ਅਕਬਰ ਨੇ ਅਚਾਰਿਆ ਜਿਨਚੰਦਰ ਸੂਰੀ ਨਾਲ ਰਹਿ ਕੇ ਕਾਫੀ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਹੱਥ ਬਟਾਇਆ। ਅਕਬਰ ਨੇ ਅਚਾਰਿਆ ਜਿਨਚੰਦ ਸੂਰੀ ਵਾਰੇ ਅਪਣੇ ਜੈਨ ਮਤਰੀ ਕਰਮ ਚੰਦ ਤੋਂ ਸੁਨਿਆ ਸੀ। ਆਪ ਅਕਬਰ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਤੇ ਸੰਬਤ 1648 ਫਲਗੁਣ 12 ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਪੁਜੇ। ਉਸ ਦਿਨ ਈਦ ਸੀ। ਆਪਦੇ ਨਾਲ 31 ਸਾਧੂ ਸਨ। ਸੰਬਤ 1649 ਨੂੰ ਆਪ ਨੂੰ ਯਗ ਪ੍ਰਥਾਨ ਦੀ ਪਦਵੀ ਦਿਤੀ ਗਈ। ਆਪ ਨਾਲ ਆਏ ਮੁਨੀ ਜਿਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅਚਾਰਿਆ ਪਦਵੀ, ਮੁਨੀ ਗੁਣ ਵਿਜੈ ਅਤੇ ਮੁਨੀ ਸਮੇਂ ਸੁੰਦਰ ਨੂੰ ਵਾਚਨਾ ਅਚਾਰਿਆ ਦੀ ਪਦਵੀ ਦਿਤੀ। ਮੁਨੀ ਵਾਚਕ ਜੈ ਸੋਮ ਅਤੇ ਮੁਨੀ ਰਤਨ ਨਿਧਾਨ ਨੂੰ ਉਪਾਧਿਆ ਪਦਵੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਅਕਬਰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਚਾਰੀਆ ਜੀ ਤੋਂ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਲਿਆ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਇਸਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਚਾਰਿਆ ਹੀਰਾ ਵਿਜੈ ਦੇ ਆਖਣ ਤੇ ਸੱਤ ਦਿਨ ਸੰਵਤਸਰੀ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਜੀਵ ਰਖਿਆ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਕਰ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਆਪਨੇ ਇਕ ਸਾਲ ਸਮੁੰਦਰੀ ਹਿੰਸਾ ਬੰਦ ਕਰਵਾਈ। ਆਪ ਇਕ ਸਾਲ ਲਾਹੌਰ ਵਿੱਚ ਰਹੇ। ਫੇਰ ਆਪ ਵੀ ਗੁਜਰਾਤ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੈਨ ਮੁਨੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕੰਮ ਕੀਤੇ।

(1) 12 ਦਿਨ ਭਾਦੋਂ ਦੇ, ਸਾਰੇ ਐਤਵਾਰ, ਅਕਬਰ ਦਾਜਨਮ ਦਿਨ, 3 ਪੁਤਰਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਮਹੀਨੇ, ਸੂਫੀਆਂ ਦੇ ਦਿਨ, ਈਦ ਦਾ ਦਿਨ, 12 ਸੂਰਜ ਸੰਕਰਾਂਤੀਆਂ ਰੋਜਿਆਂ ਦੇ ਦਿਨ ਕੁਲ ਮਿਲਾਕੇ 6 ਮਹੀਨੇ 6 ਦਿਨ ਜੀਵ ਹੱਤਿਆ ਬਿਲਕੁਲ ਬੰਦ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਸ਼ਾਹੀ ਫ਼ਰਮਾਨ ਜਾਰੀ ਕਰਵਾਏ।

(2) ਜਜੀਆ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ।

(3) ਤਲਾਬ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੱਛੀਆਂ ਫੜਨੀਆਂ ਬੰਦ ਕਰਵਾ ਦਿਤੀਆਂ।

(4) ਜੈਨ ਮੰਦਰਾਂ ਅੱਗੇ ਬਾਜੇ ਦਾ ਬੰਦ ਹੁਕਮ ਵਾਪਸ ਲਿਆ।

(5) ਰਾਜੇ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ।

(6) ਅਕਬਰ 500 ਚਿੜੀਆਂ ਦਾ ਭੋਜਨ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਤਿਆਗ ਕੀਤਾ।

(7) ਜੈਨ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਜੀਵ ਹਿੰਸਾ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਵਾ ਦਿੱਤੀ ।

(8) ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਜਬਰੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਨਾਉਣਾ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ।

(9) ਜੈਨ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਟੈਕਸ ਮੁਆਫ ਕੀਤਾ ।

ਅਚਾਰਿਆ ਹੀਰਾ ਵਿਜੈ ਦੇ ਅਕਬਰ ਦੇ ਹੋਰ ਜੈਨ ਮੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਵਾਰੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਿਖੇ ਜੈਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਤੋਂ ਫੁਟ, ਆਈਨੇ ਅਕਬਰੀ, ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਬਦਾਉਨੀ, ਡਾ: ਸਮਿਥ, ਅਕਬਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਪੁਰਤਗੇਜ ਯਾਤਰੀ ਪਿਨਹਰੇ ਨੇ ਅਪਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦਿਤਾ ਹੈ ।

ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਜਹਾਂਗੀਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵੀ, ਜੈਨ ਅਚਾਰਿਆ ਨਾਲ ਚੰਗੇ ਸੰਬੰਧ ਰਹੇ । ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਿਲੀ ਦਾ ਦਿਗੰਵਰ ਜੈਨ ਲਾਲ ਮੰਦਰ ਬਨਿਆ ।

ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਪਣੀ ਧਾਰਮਿਕ ਕਟੜਤਾ ਲਈ ਮਸ਼ਹੂਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਪਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲੋਂਕਾ ਗੱਛ ਦੇ ਯਤੀ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਵਾਸੀ ਸਾਧੂਆਂ ਨੇ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ।

ਲੋਂਕਾ ਯਤੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਸੰ: 1560 ਵਿੱਚ ਲਾਹੌਰ ਵਿਖੇ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੇ ਸਨ । ਇਸ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਦੇ ਮੌਢੀ ਰਿਸ਼ੀ ਹਰੀ ਦਾਸ ਜੀ ਸਨ । ਕੁੱਝ ਯਤੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾਵਾਂ, ਯਤੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੇਂਦਰ ਯਤੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਜਿਕਰ ਅਸੀਂ ਪਿਛੇ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਯਤੀਆਂ ਵਿਚ ਕੁੱਝ ਖੱਰਤਰ ਗੱਛ ਦੇ ਪੂਜਾ ਦੀਆਂ ਗੱਦੀਆਂ ਸਨ । ਤਪਾ ਗੱਛ ਦੇ ਸਾਧੂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸੰਬਤ 17 ਸਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 19ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਆਏ ।

19ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਹੋਏ ਤਪਾ ਗੱਛ ਤੇ ਲੋਂਕਾ ਗੱਛ (ਸਥਾਨਕ ਵਾਸੀ) ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਜਿਆਦਾ ਤਰ ਪੰਜਾਬ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਸਮੇਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਆ ਚੁੱਕਾ ਸੀ । ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੇ ਸਾਰੇ ਫਿਰਕਿਆਂ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਕਾਇਮ ਹੋ ਚੁਕੀਆਂ ਸਨ ।

ਲੋਕ ਸਾਹ ਦੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ

ਲੋਕਾਂ ਸਾਹ ਦੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ

ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂਸਾਹ ਨੇ ਆਪ ਸਾਧੂ ਜੀਵਨ ਨਹੀਂ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਕੁਝ ਪੱਟਾਵਲੀਆਂ ਵਿਚ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਧੂ ਦਸੀਆਂ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਪ ਦੇ ਸਵਰਗਵਾਸ ਤੋਂ ਵਾਅਦ ਸੰ: 1551 ਮਾਘ ਕਿਸ਼ਨਾ 12 ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਜੀਵ ਜੀ ਰਿਸ਼ੀ ਹੋਏ, ਆਪਨੇ ਸੰ. 1578 ਵਿਚ ਸਾਧੂ ਜੀਵਨ, ਸੰ. 1585 ਵਿਚ ਅਚਾਰਿਆ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ।

ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਾਜੀ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਰੂਪ ਜੀ ਰਿਸ਼ੀ ਹੋਏ। ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਜੀਵ ਰਿਸ਼ੀ, ਜੀਵਰਾਜ ਜੀ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਸਨ। ਲੋਕਾਂਸਾਹ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਗੱਛ ਦੇ 1120 ਸਾਧੂ ਬਣ ਗਏ ਸਨ। ਜੋ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਜੀਵਾ ਜੀ ਰਿਸ਼ੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਚੇਲੇ ਸਨ। (1) ਸ੍ਰੀ ਕੁੰਵਰ ਰਿਸ਼ੀ ਜੀ। (2) ਸ੍ਰੀ ਸ੍ਰੀਵਰ ਰਿਸ਼ੀ ਜੀ। (3) ਸ੍ਰੀ ਸ੍ਰੀ ਮਲ।

ਸਿਟੇ ਵਝੋਂ ਲੋਕਾਂ ਗੱਛ ਤਿੰਨ ਹਿਸੇਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਗਿਆ। ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਖੰਜਾਬ ਨਾਲ ਸ਼ਿਥਾ ਜਾ ਅਸਿਥਾ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ। ਪ੍ਰਰਤੁੰ ਇਸ ਵੰਡ ਦੇ ਕਾਫੀ ਮੁਨੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਫੇਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨ ਗੱਛਾਂ ਵਿਚ ਆ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਛ ਸਨ—(1) ਗੁਜਰਾਤੀ (2) ਨਾਗੋਰੀ, (3) ਉਤਰਾਧ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨ ਗੱਛਾਂ ਵਿਚ—(1) ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ (2) ਕੇਛਵ ਜੀ। (3) ਸ਼ਿਵ ਜੀ, (4) ਅਤੇ ਕਾਨ ਜੀ ਰਿਸ਼ੀ ਪੈਦਾ ਹੋਏ।

ਸ੍ਰੀ ਵਰ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਯਸ਼ਵੰਤ ਰਿਸ਼ੀ ਜੀ ਗੁਜਰਾਤੀ ਲੋਕਾਂ ਗੱਛ ਦੇ ਅਚਾਰਿਆ ਬਣੇ। ਆਪ ਤੋਂ ਵਾਅਦ ਬਜਰੰਗ ਰਿਸ਼ੀ ਜੀ ਇਸ ਗੱਛ ਦੇ ਅਚਾਰਿਆ ਬਣੇ ਸਨ। ਵਿਕਰਮ ਦੀ 17 ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਯਤੀ ਦੀਆ ਬੁਰਾਇਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਵੱਧ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਸੰ: 1610 ਵਿਚ ਰਿਸ਼ੀ ਕੁੰਵਰ ਜੀ ਅਚਾਰਿਆ ਬਣੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੇਲੇ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਸੰ: 1648 ਵਿਚ ਸਾਧੂ ਬਣੇ। ਸੰ: 1688 ਵਿਚ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਰਿਸ਼ੀ ਇਸ ਪ੍ਰੰਪਰਾਂ ਦੇ ਵਾਰਸ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੇਲੇ ਹੀਰਾ ਆਚਾਰ ਜੀ ਹੋਏ। ਆਪ ਨਾਗੋਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਨਾਗੋਰੀ ਗੱਛ ਦੀ ਉਤੱਪਤੀ ਹੋਈ। ਇਸੇ ਗੱਛ ਵਿਚ ਅਚਾਰਿਆ ਮਨੋਹਰ ਰਿਸ਼ੀ ਹੋਏ। ਜਿਸਤੋਂ ਮਨੋਹਰੀ ਗੱਛ ਦੀ ਉਤੱਪਤੀ ਹੋਈ। ਉਤਰਾਧ ਗੱਛ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਿਸ ਮੁਨੀ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਵਾਰੇ ਜੈਨ ਇਤਹਾਸ ਅਤੇ ਪਟਾਵਲੀਆਂ ਚੁੱਪ ਹਨ।

ਕ੍ਰਿਆ ਉਦਾਰਕ ਮਹਾਪੁਰਸ਼

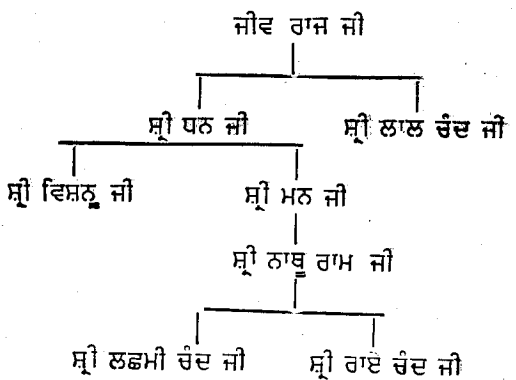
ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਯਤੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ 5 ਮਹਾਪੁਰਸ਼ ਸਾਧੂ ਬਣੇ। ਸਵੇਤਾਂਬਰ ਜੈਨ ਸਥਾਨਕਵਾਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਆਉਦਾਰਕ ਮਹਾਪੁਰਸ਼ ਮਨਦੀ ਹੈ। (1) ਜੀਵਰਾਜ ਜੀ, (2) ਲਵ ਜੀ ਰਿਸ਼ੀ, (3) ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ, (4) ਧਰਮ ਦਾਸ ਜੀ, (5) ਹਰਜੀ ਰਿਸ਼ੀ ਮਹਾਰਾਜ। (52)

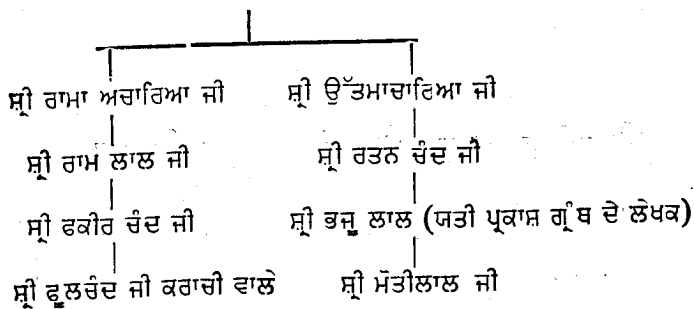
ਸ੍ਰੀ ਜੀਵ ਰਾਜ ਜੀ ਤੋਂ ਸਾਧੂ ਪ੍ਰੰਪਰਾ

ਸ੍ਰੀ ਜੀਵ ਰਾਜ ਜੀ ਵਾਰੇ ਕੋਈ ਖਾਸ ਇਤਹਾਸਕ ਵਰਨਣ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਸਿਰਫ ਪਟਾਵਲੀਆਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਗੱਛ ਦੇ ਯੱਤੀ ਤੇਜ ਰਿਸ਼ੀ ਪਾਸੋਂ ਦੀਖੀਆ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀ। ਸੰ: 1661 ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਯਤੀ ਜੀ ਦੀ ਆਗੀਆ ਨਾਲ ਸ਼ੁਧ ਸਾਧੂ ਜੀਵਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਨਾਲ ਅਮੀ ਪਾਲ, ਮਹਿਪਾਲ, ਹੀਰੋ ਜੀ, ਗਿਰਧਰ ਜੀ ਅਤੇ ਹਰਜੀ ਵੀ ਯਤੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪਦੇ ਸਾਥੀ ਬਣ ਰਏ। ਸ੍ਰੀ ਜੀਵ ਰਾਜ ਜੀ ਨੇ 45 ਆਗਮਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ 32 ਆਗਮਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿਤੀ, ਪੰਜਾਂ ਕ੍ਰਿਆ ਉਦਰਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਪਦਾ ਸਾਧੂ ਪਰਿਵਾਰ ਸਭ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਸੀ। ਆਪਦੇ ਕੁੱਝ ਪ੍ਰਸਿਧ ਚੇਲੇ ਸਨ, ਧਨਾ ਜੀ, ਲਾਲ ਚੰਦ ਜੀ, ਨਾਥੁਰਾਮ ਜੀ, ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ, ਧਨ ਜੀ, ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਦੁਸਰੇ ਲਾਲ ਚੰਦ। ਸ੍ਰੀ ਜੀਵ ਰਾਜ ਜੀ ਇਕ ਮਹਾਨ ਕਵਿ, ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਸਾਸਤਰਾ ਦੇ ਜਾਣਕਾਰ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ 24 ਤੀਰਥੰਕਰਾਂ ਦੀ ਸਤੂਤੀ ਸੰਬੰਧ 1676—1679 ਵਿਚ ਸੰਪੂਰਣ ਕੀਤੀ। ਆਪਦਾ ਸਵਰਗਵਾਸ ਸੰ: 1698 ਵਿਚ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਰੇ ਸਾਡੀ ਵਾਕਫੀ ਸਾਧਵੀ ਚੰਦਨਾ ਲਿਖਤ ਹਮਾਰਾ ਇਤਹਾਸ ਹੈ।

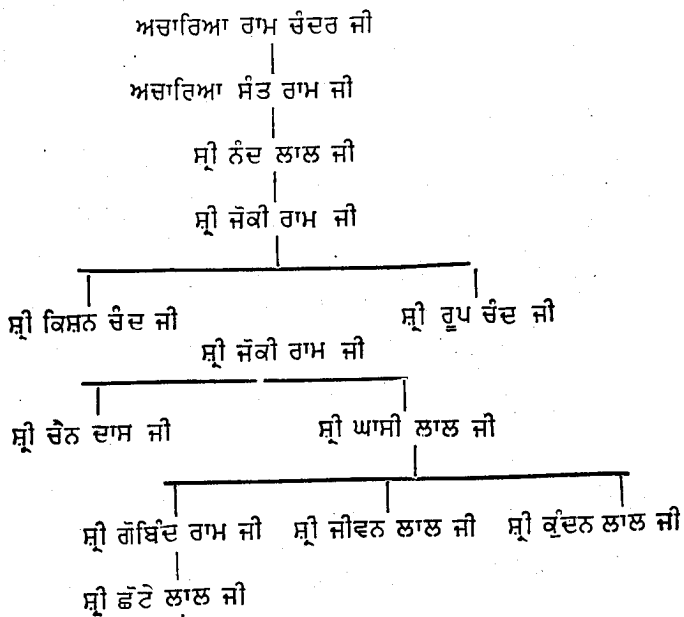
ਜੀਵ ਜੀ ਰਾਜ ਦੇ ਚੇਲੇ ਧਨਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ

ਸ੍ਰੀ ਧਨਰਾਜ ਜੀ ਬੀਕਾਨੇਰ ਦਰਵਾਰ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਾ ਰਾਹੀ ਸਨਮਾਨੇ ਸੰਤ ਧਨਾ ਆਪਦੇ ਵਾਅਦ ਦੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ ਇਹ ਸਥਾਨਕਵਾਸੀ ਜੈਨ ਸਮਾਜ ਦੇ ਪੁਰਾਤਨ ਪ੍ਰੰਪਰਾਵਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਹੈ।

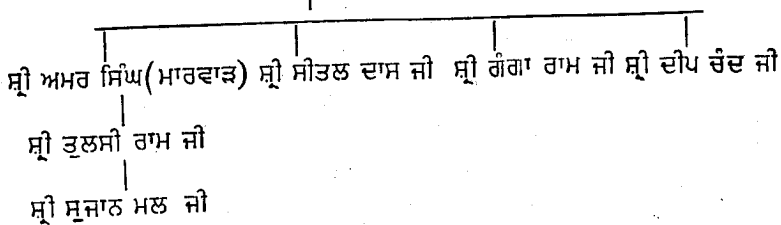

ਸ਼੍ਰੀ ਜੀਵ ਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ

ਅਚਾਰਿਆ ਸੁਸ਼ੀਲ ਕੁਮਾਰ ਜੀ ਸ਼੍ਰੀ ਸੁਭਾਗ ਮੁਨੀ ਜੀ ਸ਼੍ਰੀ ਧਰਮ ਕੀਰਤੀ ਜੀ
ਸ਼੍ਰੀ ਜੀਵ ਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਚੇਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਲਾਲ ਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ

ਸ੍ਰੀ ਵੀਰ ਭਾਨ (1858)

ਸ੍ਰੀ ਸੁਖ ਲਾਲ ਜੀ (1861)

ਸ੍ਰੀ ਲਛਮਨ ਦਾਸ ਜੀ

ਸ੍ਰੀ ਮਘਰ ਲਾਲ ਜੀ

ਸ੍ਰੀ ਮੋਤੀ ਰਾਮ ਜੀ

ਸ੍ਰੀ ਪੰਨਾ ਲਾਲ ਜੀ

ਸ੍ਰੀ ਸੁਖ ਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਪਰਾ

ਸ੍ਰੀ ਅਭੈ ਰਾਜ ਜੀ

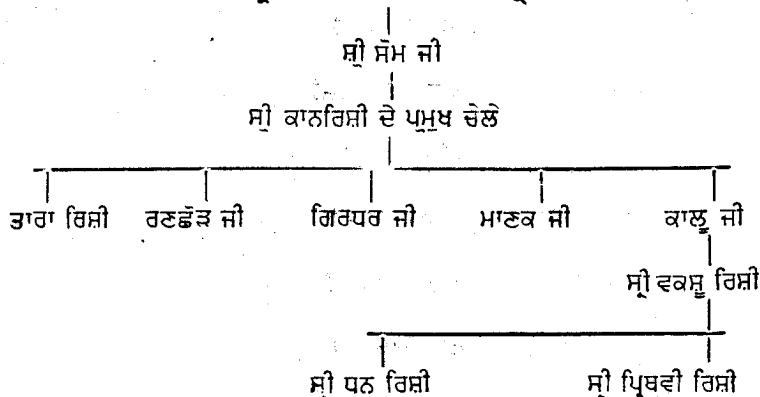
ਸ੍ਰੀ ਹਰਕ ਚੰਦ ਜੀ

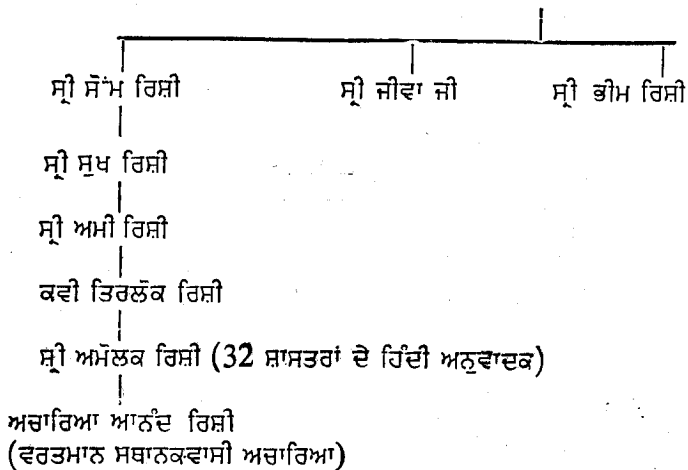
ਲਵ ਜੀ ਰਿਸ਼ੀ

ਲਵ ਜੀ ਰਿਸ਼ੀ ਮਹਾਨ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਅਚਾਰਿਆ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਜਰੰਗ ਰਿਸ਼ੀ ਨਾਂ ਦੇ ਯਤੀ ਪਾਸੋਂ ਸੰ: 1694 ਵਿਚ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਵਿਖੇ ਯਤੀ ਦੀਖਿਆ ਲਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੜੀ ਜਲਦ ਜੈਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਸੁਖਮ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਯਤੀ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਾਧੂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ ਖ਼ਸਮਾਨ ਦਾ ਫਰਕ ਲਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਦਿਵਾਇਆ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ “ਮੈਂ ਬੁਢਾਪੇ ਕਾਰਣ ਤੇਰਾ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਾਂਗਾ।” ਲਵ ਜੀ ਰਿਸ਼ੀ ਨੇ 21 ਯਤੀਆਂ ਨਾਲ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਸਾਧੂ ਜੀਵਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ। ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹ ਦੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਮੁੜ ਜਿੰਦਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਯਤੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਬੁਰਾਈਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਬੀੜਾ ਉਠਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਖੇਤਰ ਗੁਜਰਾਤ, ਰਾਜਸਥਾਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸੀ। ਇਹੋ ਕਾਰਣ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਦੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਹੁਣ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬਣ ਰਹੀ ਹੈ।

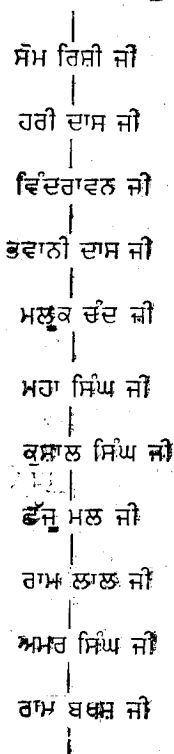
ਆਪ ਮਹਾਨ ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸਨ। ਆਪ ਨੂੰ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਅਨੇਕਾਂ ਸੰਕਟਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਅੱਜ ਦੇ ਸਵੇਤਾਂਵਰ ਸਥਾਨਕ ਵਾਸੀ ਜੈਨ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਆਪਦਾ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਣ ਸਥਾਨ ਹ।

ਸ੍ਰੀ ਲਵਜੀ ਰਿਸ਼ੀ ਦੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਥਾਨਕਵਾਸੀ ਜੈਨ ਪ੍ਰੰਪਰਾ (ਪੂਜ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਜੀ)

ਮੋਤੀ ਰਾਮ ਜੀ
 |
 ਸੋਹਣ ਲਾਲ ਜੀ
 |
 ਕਾਂਸ਼ੀ ਰਾਮ ਜੀ
 |
 ਆਤਮਾ ਰਾਮ ਜੀ

ਅਚਾਰਿਆ ਧਰਮ ਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੇ ਪ੍ਰੰਪਰਾ

ਆਪਦਾ ਜਨਮ ਸੰ. 1701 ਚੇਤਰ ਸੁਕਲਾ 11 ਨੂੰ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਦੇ ਕਰੀਵ ਸਰਖੇਜ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਹੋਈਆ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀਵਨ ਭਾਈ ਪਟੇਲ ਸਨ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਨਾਂ ਹੀਰਾਵਾਈ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਯਤੀ ਤੇਜਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਜੈਨ ਧਰਮ, ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਡੂੰਘਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ,

ਆਪ ਸਮੇਂ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵਾਂ ਫਿਰਕਾ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਇਸਦਾ ਨਾਂ ਸੀ “ਪਾਤਰਿਆ ਸੰਘ”। ਇਸਦੇ ਉਪਾਸਕ ਗ੍ਰਹਿਸਥੀ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਸੀ “ਇਸ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਸੁਧ ਸੰਜਮ ਨਹੀਂ ਦਲ ਸਕਦਾ। ਸੋ ਕੋਈ ਵੀ ਸੱਚਾ ਸਾਧੂ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਪੰਥ ਦਾ ਨੇਤਾ ਸ੍ਰੀ ਕਲਿਆਣ ਜੀ ਭਾਈ ਸੀ। ਇਸ ਪੰਥ ਦੀ ਉੱਤਪਤੀ ਸੰ. 1690 ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮਾਘ 7 ਨੂੰ ਸਰਵਾਨੀਆਂ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਹੋਈ। ਇਸਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰੰਮਚੰਦ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮਾਲ ਜੀ ਸਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਝਗੜਾ ਲੋਕਾਂਗੱਛੀ ਯਤੀ ਸ੍ਰੀ ਕੁਵਰ ਨਾਲ ਹੋਈਆ ਸੀ। ਇਸ ਝਗੜੇ ਦਾ ਸਿਟਾ ਇਹ ਨਵਾ ਪੰਥ ਸੀ। ਪੂਜ ਧਰਮ ਦਾਸ ਤੇ ਇਸ ਪੰਥ ਦਾ ਬਹੁਤ ਅਸਰ ਸੀ।

ਸੰ. 1716 ਸਾਵਨ ਸੁਕਲਾ 11 ਨੂੰ ਆਪਨੇ ਅਪਣੇ ਯਤੀ ਗੁਰੂ ਸੀ ਤੇਜ ਸਿੰਘ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਅਤੇ ਲਵ ਜੀ ਰਿਸ਼ੀ ਦੇ ਸੁਝਾਵ ਨਾਲ ਮੁਨੀ ਧਰਮ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਨਾਲ 17 ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਦੀਖੀਆ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀ। ਸੰ. 1721 ਮਾਘ ਸੁਕਲਾ 5 ਨੂੰ ਆਪਨੂੰ ਉਜੈਨੀ ਵਿਖੇ ਅਚਾਰਿਆ ਪਦਵੀ ਹਾਸਲ ਹੋਈ। ਆਪਨੇ 38 ਸਾਲ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਆਪਦੇ 99 ਚੇਲੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਨੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹਿੱਤ 22 ਟੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਯੱਲ ਸੰ. 1772 ਚੇਤਰ ਸੁਕਲਾ 13 ਦੀ ਹੈ। ਆਪਦੇ ਗੱਛ ਨੂੰ 22 ਟੋਲਾਂ ਵੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਨ 22 ਟੋਲੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਖੀ ਸਨ।

(1) ਪੂਜ ਧਰਮ ਦਾਸ ਜੀ, (2) ਪੂਜ ਧਨਰਾਜ ਜੀ। (3) ਪੂਜ ਲਾਲ ਚੰਦ ਜੀ (4) ਪੂਜ ਹਰੀਦਾਸ ਜੀ। (5) ਪੂਜ ਜੀਵਾ ਜੀ। (6) ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਰਾਜ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ (7) ਪੂਜ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਰਾਜ (ਛੋਟੇ) (8) ਛੋਟੇ ਹਰੀਦਾਸ ਜੀ। (9) ਸ੍ਰੀ ਮੂਲ ਚੰਦ ਜੀ। (10) ਸ੍ਰੀ ਭਾਗਚੰਦ ਜੀ, (11) ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰੰਮਰਾਜ ਜੀ, (12) ਸ੍ਰੀ ਖੇਤਸੀ। (13) ਸ੍ਰੀ ਪਦਾਰਥ ਜੀ, (14) ਸ੍ਰੀ ਲੋਕਮਲ ਜੀ। (15) ਸ੍ਰੀ ਭਵਾਨੀ ਦਾਸ, (16) ਸ੍ਰੀ ਮਲਕ